

Avl på jakt-egenskaper

Hvor arvbare er egentlig jaktegenskapene hos jakthunder? Det finnes det etter hvert noen tall på ...

SKAL MAN DRIVE EFFEKTIV jakt eller annet arbeid med hund, trenger man en hund som er avlet for spesifikk atferd. Det nytter lite å komme med en fuglehund om man skal jakte elg. Likeledes vil man helst ikke ha med seg en drivende hund om man skal gjete sau. Å avle på bruksegenskaper er en mer kompleks situasjon enn å avle på lett gjenkjennelige enkeltegenskaper som er styrt av ett gen og kanskje bare med to alternativer – for eksempel sort eller gul pelsfarge.

NEDARVINGEN AV JAKTEGENSKAPER HOS hund følger samme mønsteret som pels-

farge, det er bare påvirket av veldig mange flere gener og miljøfaktorer. Miljøfaktorer er en hel rekke kjente og ukjente påvirkninger som hunden møter fra unnfangelsen til livets slutt. Hvis vi tar eksemplet med jaktegenskapene, så vil trolig disse påvirkes av alt fra føring, oppdretters erfaring, morens tidligere erfaring eller tilgangen på vilt i skogen, mens pelsfarge i liten grad vil bli påvirket av slike miljøfaktorer.

OM MAN SER PÅ ett enkelt individ vil dette individets prestasjon på jaktprøve være et kombinert resultat av individets gener og

alle dyrets erfaringer og miljøpåvirkninger så langt i livet. Fordi den prestasjonen vi registrerer er summen av påvirkning fra gener og miljø, vil to individer som gjør det helt likt på en jaktprøve kunne ha ulike gener. Den ene hunden kan ha hatt en spesielt gunstig oppvekst med en meget erfaren oppdretter, en meget erfaren eier, god tilgang på vilt og mange vellykkede jaktsituasjoner. Selv om den ikke bærer på veldig gode gener kan den likevel prestere godt på ei jaktprøve fordi det gode oppvekstmiljøet kompensere for middels gode gener.

DEN ANDRE HUNDENS PRESTASJON kan i større grad komme av gode gener; men siden verken oppdretteren eller eieren hadde spesielt mye erfaring eller det var lite tetthet av vilt når den gjorde sine første jaktturner, ble resultatet på jaktprøven akkurat det samme som for den første hunden. Så hvordan skal vi finne ut hvilken av de to hundene som er bærer av de beste genene, når de har prestert likt på jaktprøva?

SVARET LIGGER I Å utnytte informasjon fra slektingers prestasjoner. Ved å koble informasjon om slektskapet mellom hunder i populasjonen opp mot prestasjoner på hunden selv og alle dens slektinger, vil man kunne finne et estimat på dyrets verdi som forelder til neste generasjon; en avlsverdi. Avlsverdien er dermed en tallfesting av den genetiske verdien til dyret og er et viktig verktøy i seleksjon av avlshunder.

HVOR ARVBARE ER SÅ jaktegenskapene? En arvbarehet er et forholdstall som sier hvor mye av den variasjonen som observeres på

Nedarving av jaktegenskaper hos hund er påvirket av veldig mange gener og miljøfaktorer. (Foto: Dag Kjelsaas)

(Foto: Yngve Ask)

Hos elghunden er arvbarheten på egenskapen samarbeid funnet å være på 6 %. (Foto: Thor Olav Moen)

en egenskap som skyldes miljø, og hvor mye som kan forklares av genetikk. Det er gjort flere studier på jakthunders genetikk, både på fuglehunder, spisskunder og drivende raser. Genetiske analyser av jaktegenskaper på finsk støver utført av Liinamo m.fl. (1997) viser generelt arvbarheter i størrelsesordenen 3–13 %. Det vil si at genetikken forklarer 3–13% av den variasjonen vi observerer på de analyserte jaktegenskapene.

PÅ ELGHUND ER ARVBARHETER i et studie publisert i 1995 (Lillengen, 1995) funnet å være 9 % på egenskapene søk og evnen til å stille elg.

Videre er egenskapen samarbeid funnet å ha en arvbarhet på 6 %. Lave arvbarheter på jaktegenskaper er ikke uventet, siden det er vanskelig å få til gode registreringer på individnivå av de interessante egenskapene. Brenøe m.fl. (2002) rapporterte imidlertid moderate arvbarheter for jaktegenskaper hos norske hunder av rasene korthåret og strihåret vorsteh og breton. Egenskapene jaktlyst, søksvidde, fart og evne til og jobbe i terrenget hadde arvbarheter i størrelsen 0,25-0,28 på korthåret vorsteh, 0,17-0,21 på strihåret vorsteh og 0,19-0,21 på rasen breton. De tre rasene viste imidlertid arvbarheter på 0-0,5 på viltfinnerindeks.

LAVE ARVBARHETER VISER VIKTIGHETEN av å ta i bruk gode verktøy for å kunne gjøre en sikker seleksjon. Videre bør det gjøres tiltak som øker arvbarheten. Slike tiltak kan være å i størst mulig grad standardisere hvordan egenskapen registreres, bruke hele poengskalaen ved registreringer og registrere ytre påvirkninger ved prøven (årstid, værforhold osv).

Kunnskap er makt!

Høyere arvbarheter gir større avlsframgang. Og jaktprøver er en nøkkelfaktor for å tallfeste jaktegenskaper.

Som nevnt er arvbarheten delvis avhengig av hvor nøyaktig vi klarer å tallfeste den egenskapen vi ønsker å registrere. Det er viktig å finne et system der alle hunder blir bedømt likt uavhengig av når eller hvor de testes. Objektive målemetoder er stort sett bedre enn subjektiv bedømmelse. All erfaring viser at det er vanskelig å «kalibrere» dommere slik at de belønner samme prestasjon med identisk poeng. Dermed er det for avlsarbeidet viktig å ha færrest mulig dommere som dømmer flest mulig hunder.

Det kan også være vanskelig å bedømme jaktegenskaper objektivt og med kvalitet, selv om egenskapene er godt definert. Om man ikke ser hunden kan det være veldig vanskelig å bedømme akkurat hva den gjør. Om man ikke følger etter den kan det være vanskelig å vite akkurat hvor langt den har gått. Om man ikke vet hvilket dyr den startet å følge kan det være vanskelig å vite om det er det samme dyret den fant senere. I et avlsarbeid er det viktig å tenke at prøveregler ikke bare er til for sportens skyld; det er også det verktøyet vi har for å registrere de egenskapene vi ønsker og avle på. Dermed må man forsøke å tenke langsiktig og ikke gjøre gjennomgripende endringer for ofte.

I tillegg til at det kan være vanskelig å få til gode registreringer på de egenskapene en ønsker å forbedre, må man også definere hvilke egenskaper som gjør at en jakthund er en god jakthund. Er det den gode nesene, evnen til å ta opp et spor, evnen til å finne dyret på overværet, evnen til å lose, drive dyret, stille dyret, hvor modig hunden er eller hvor viltren den er? Hvilke egenskaper man ønsker å registrere bestemmes ut fra erfaring, hvor arvbare egenskapene er og om det er mulig å registrere dem. For fuglehunder har egenskapene stand og støkk sammen med makkens stand og støkk vært vanskelige egenskaper å ta i bruk avlsmessig. Ved å lage et

forholdstall (viltfinnerindeks) mellom en hunds egne stander og makkens stander og egne stander og støkk har man forsøkt å lage en reell vurdering av hundens evne til å finne fugl, som er den viktigste egenskapen til en stående fuglehund. Problemet er at en hund som finner mye fugl vil også kunne lede makkene dit hvor det er mye fugl og bli straffet for det i dette forholdstallet. Ved å ødelegge en makkens stand vil en hund kunne få øket sitt forholdstall.

Den siste store utfordringen ligger i å samle nok hunderegistreringer til å kunne få gode tallfestede verdier av en hunds genetiske potensial. Registreringer på søsken, tanter, søskenbarn, og særlig avkom med ulike partnere vil styrke sikkerheten på disse estimatene. Registreringer på alle hunder – både de beste i kullet og de dårligste, både de som er født av championforeldre og de som kommer fra uprøvde foreldre vil gi sikrere indikasjoner på hver enkelt hunds genetikk. Når i hundens liv man tester den og hvor mange ganger man tester den vil også ha betydning. Dersom en test brukes kun som en test, og hver enkelt hund bare får delta en eller to ganger, vil det være lettere å separere gener fra erfaring og trening enn om testen blir en populær konkurransearena der noen få hunder fra kanskje de samme linjene deltar et utall ganger, mens andre hunder ikke stiller opp overhodet.

Selv om jaktegenskaper generelt har lave arvbarheter kan man likevel få avlsmessig framgang på egenskapene. Men dette forutsetter at man tar i bruk gode verktøy i seleksjonen, slik som en avlsverdi. Det er jo hundens gener som går i arv, og ikke det miljøet den har vokst opp i. Det er derfor viktig, så tidlig som mulig, at raseklubbene enes om i hvilken retning en ønsker at avlsarbeidet skal ta, og se på om de egenskapene en registreres er hensiktsmessig i forhold til dette målet. Videre må det tas en vurdering av kvaliteten på de egenskapene som registreres og om man eventuelt greier å forbedre kvaliteten eller detaljgraden på egenskapene.